

Zadania koordynatorów ds. dostępności oraz odpowiedzialność zespołu za zadania

Anna Knappek, Iwona Parzyńska, Anna Żórawska

Nie ma jednego przepisu na dostępne muzeum.

Zakres pracy i wyzwania, z którymi przyjdzie się zmierzyć Tobie jako koordynatorowi dostępności zależą od:

- wielkości Twojej instytucji (w tym liczby oddziałów),
- siedziby muzeum (budynek zabytkowy/nowy/w budowie),
- charakteru i zakresu działalności (wystawy stałe, czasowe, stałe i czasowe, edukacja),
- rodzaju ekspozycji (na przykład: muzeum kolekcji/muzeum narracji - multimedialne),
- sytuacji prawnej (na przykład: muzeum rejestrowane, muzeum prywatne, siedziba o nieuregulowanym statusie prawnym)
- wielkości zespołu, jego struktury i Twojego miejsca w tej strukturze.

Widzimy więc, że wyzwania, z którymi będziemy mierzyli się jako koordynatorzy i koordynatorki dostępności w każdym muzeum będą nieco inne.

JEDEN ZA WSZYSTKICH?

Nie. Zapewnienie dostępności to ciągła praca w przynajmniej kilku obszarach jednocześnie. Od edukacji, przez likwidację barier architektonicznych, publikację dokumentów w BIP-ie do mediów społecznościowych. Ponadto od 6 września 2021 roku zadania finansowane ze środków publicznych, które zlecamy podmiotom zewnętrznym muszą być wykonane z zachowaniem zasad dostępności. Stosowny zapis powinien znaleźć się w umowie zawieranej na wykonanie zadania. Dostępności nie zapewnisz w pojedynkę.

JEDEN ZE WSZYSTKIMI

Tak. Dostępność to wspólna praca: Twoja i całego zespołu muzeum.

Prowadź w swoim muzeum rzecznicstwo na rzecz projektowania uniwersalnego przestrzeni i oferty Twojego muzeum. Mów, z czego wynikają szczególne potrzeby. Zwracaj uwagę, że z jednego rozwiązania może skorzystać wiele osób. Na przykład rampa (podjazd) przed wejściem posłuży w równym stopniu osobom z niepełnosprawnością ruchu, rodzicom z małymi dziećmi i podróżnym z walizkami. Po rampie można będzie także łatwo wwieźć na przykład nakład katalogów.

Budowanie świadomości zespołu to jedno z Twoich podstawowych zadań. Działanie to może przybrać bardzo różne formy. Dobrym rozwiązaniem są szkolenia dotyczące codzienności osób z niepełnosprawnościami, savoir vivre'u wobec nich, ich uczestnictwa w kulturze, obowiązków, które nakłada na Twoją instytucję ustawa o dostępności. Szkolenia powinny obejmować także doskonalenie umiejętności z konkretnych obszarów, takich jak tworzenie dostępnych multimediiów, pism, prezentacji.

Szkolenia możesz prowadzić samodzielnie, w oparciu o własną wiedzę i doświadczenie. Takie szkolenia prowadzi na przykład Pełnomocniczka Dyrektora ds. dostępności w Muzeum Narodowym w Warszawie oraz Koordynatorka ds. dostępności w Muzeum Historii Żydów Polskich Polin. Warto także zaprosić do ich prowadzenia zewnętrznych ekspertów.

Rozwiązaniem idealnym jest włączenie w Twojej instytucji szkolenia z podstaw dostępności do „pakietu” szkoleń obowiązkowych (takich jak BHP, p.poż.) dla każdego nowego pracownika.

Jako koordynator dostępności powinieneś od samego początku wiedzieć i być zaangażowany w projekty realizowane przez Twoje muzeum. Aranżujecie nową wystawę czasową lub galerię stałą? Planujecie remont kasy/toalety/szatni? Spotkaj się z kuratorami, projektantami. Opowiedz o głównych założeniach dostępnej ekspozycji muzealnej. Przygotuj je także w formie prezentacji, którą prześlesz jako podsumowanie spotkania. Możesz posiłkować się przy tym istniejącymi opracowaniami i zaleceniami dotyczącymi stricte wystaw. Wytyczne takie przygotowali na przykład Smithsonian Institute i Accessibility Services Canada¹. Warto także korzystać z ogólnych opracowań podpowiadających dobre rozwiązania architektoniczne, na przykład „Włącznika” przygotowanego przez Fundację Integracja. Zapoznaj się z gotowym projektem wystawy. Jeśli widzisz tam element, który może ograniczyć dostępność poproś o korektę. Wyjaśnij, dlaczego proponowana zmiana jest ważna. Uważność na dostępność od samego początku jakiegoś procesu sprawi, że nie będzie to rozwiązanie ani kosztowne, ani kłopotliwe do wdrożenia.

¹ <https://accessibilitycanada.ca/>

W procesie poprawy dostępności kluczową rolę odgrywa dyrekcja instytucji. Koordynator musi mieć realne wsparcie dyrekcji oraz uprawnienia, umożliwiające mu wpływ na ostateczny kształt realizowanych projektów.

KOORDYNATOR WSZECHWIEDZĄCY?

Tak i nie. Powinieneś znać nie tylko przepisy ustawy o dostępności. Twoja praca to także nieustanne doksztalcanie się. Wiedzę czerp z bazy NIMOZ-u, webinarów, szkoleń, spotkań z innymi koordynatorami. Warto zamówić audyt dostępności, który przeprowadzą zewnętrzni eksperci, w tym osoby z różnymi niepełnosprawnościami. Podmioty publiczne mogą także skorzystać z nieodpłatnego doradztwa w identyfikacji barier architektonicznych². Jednak równie istotnym i nie generującym dodatkowych kosztów źródłem wiedzy o tym, jak uczynić własne muzeum bardziej dostępnym, będzie obserwowanie i rozmowa z gośćmi, którzy do Was przychodzą. Obserwuj co i dla kogo jest barierą, a co ułatwieniem.

Zdobywaj nową wiedzę z wielu różnych obszarów związanych z dostępnością. Dziel się nią z zespołem. Dzięki temu ułatwisz kolegom z Twojego zespołu stawianie kolejnych kroków w dostępnym świecie. Zbieraj informacje o stanie dostępności przestrzeni i oferty muzeum. Publikuj je w jednym miejscu, do którego dostęp ma cały zespół. Może to być tradycyjna tablica ogłoszeń, wewnętrzny newsletter, Intranet lub prezentacja na zebraniu.

Każda wiedza ma jednak swoje granice. Do konsultacji pod kątem dostępności projektów bardziej skomplikowanych, złożonych i specjalistycznych zapraszaj zawsze zewnętrznych ekspertów. Dobrym przykładem jest nowa strona internetowa. Wiesz, jakie powinna spełniać standardy i gdzie ich szukać. Ale czy jesteś w stanie zweryfikować, czy zostały one poprawnie zaprojektowane przez dostawcę strony www?

Docelowo koordynator dostępności powinien posiadać stale uzupełnianą wiedzę z zakresu:

- projektowania uniwersalnego,
- funkcjonowania osób o różnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, osób z czasowymi lub stałymi ograniczeniami sprawności fizycznej, intelektualnej czy emocjonalnej
- dostępności architektonicznej,
- dostępności cyfrowej,

- dostępności informacyjno-komunikacyjnej.

Musicie śledzić także planowane zmiany standardów i przepisów.

Finalna wersja WCAG 3.0 ma pojawić się w 2022 roku. Potem około roku zajmie przeprowadzenie wszystkich testów i weryfikacji co wskazuje, że WCAG 3.0 stanie się rekomendowanym standardem pod koniec roku 2023. Jeśli teraz planujecie zmianę strony internetowej Waszej instytucji, to będzie to dla Was obowiązujący standard.

28 czerwca 2025 roku wejdzie w życie Dyrektywa (UE) 2019/882 w sprawie wymogów dostępności produktów i usług. Można się spodziewać, że w jakimś zakresie będzie dotyczył również Waszych instytucji. Ramy czasowe planu poprawy dostępności wynikają m.in. z tej daty.

ZESPÓŁ Z(DEZ)ORIENTOWANY

Na początku tak będzie. Każde muzeum ma wypracowane ścieżki działania, procedury. Każdy pracownik ma swoje przyzwyczajenia. Działania związane z dostępnością wymagają zmiany wielu utartych ścieżek i praktyk. Wypracowania nowych procedur i pamiętania o nich. Dlatego uzbrój się w cierpliwość i bądź przede wszystkim wsparciem dla kolegów i koleżanek.

W momencie, gdy jako zespół będziecie mieli już pewne doświadczenie w pracy na rzecz dostępności własnego muzeum, warto spisać wypracowane przez Was praktyki. Możecie zrobić to w formie Standardów Dostępności Waszego muzeum. Dokument będzie punktem odniesienia dla Was oraz nowych członków Waszego zespołu.

USTAWICZNA KOORDYNACJA

Pamiętaj, że dostępności nigdy nie „odhaczysz” na liście rzeczy zrobionych. To niekończący się proces, o czym mówi nam ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Nakłada ona na nas, koordynatorów, trzy obowiązki:

1. WSPARCIE osób ze szczególnymi potrzebami w dostępie do usług świadczonych przez Twoje muzeum.

Podaj do siebie kontakt telefoniczny, mailowy, SMS-owy. To bardzo ważne. Czasami goście z niepełnosprawnościami potrzebują bardzo konkretnych, szczegółowych informacji o wizycie. Już sama możliwość rozmowy bardzo skraca dystans, czyni instytucję bardziej ludzką i dostępną. Przekonasz się, że te rozmowy/maile/SMSy to skarbnica wiedzy o potrzebach gości Twojego muzeum.

Wychodź naprzeciw prośbom osób z niepełnosprawnościami. Jeśli masz wątpliwości jak zapewnić dostępność w konkretnym przypadku dopytaj osobę, która o nią prosi.

2. przygotowanie i koordynacja wdrożenia PLANU DZIAŁANIA na rzecz poprawy zapewnienia dostępności

Twój plan działania będzie zależał przede wszystkim od dwóch czynników: stopnia dostosowania Twojego muzeum do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz budżetu.

Wiele rozwiązań z zakresu dostępności można wdrażać niewielkim lub zerowym kosztem. Jednak są takie obszary, w których konieczne są (duże) nakłady finansowe. Rolą osób zarządzających podmiotem publicznym, muzeum jest przeznaczenie części budżetu na wdrażanie dostępności. A rolą koordynatora jest wiedzieć jak określić w planie priorytety.

Zacznij od wdrażania rozwiązań, które przysłużą się jak największej liczbie gości Twojego muzeum, oraz tych, których wymaga ustawa.

Ponadto, w każdym projekcie mającym osobne finansowanie, na przykład wystawie czasowej, wśród pozycji budżetowych powinna znaleźć się pozycja „dostępność”.

3. MONITOROWANIE działalności muzeum w zakresie zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Po prostu miej oczy i uszy szeroko otwarte. Jeśli widzisz, że w jakimś obszarze mimo szkoleń, planu, itp. poziom zapewnienia dostępności daleki jest od ideału, zaangażuj się i pomóż go poprawić. Nie chodzi o wytykanie komuś błędów palcami. Chodzi o pracę zespołową i wzajemne wspieranie się.

4. PILNOWANIE TERMINÓW

Macie za sobą pierwszy raport o stanie zapewniania dostępności. Następny dopiero w 2025. Ale wrzesień 2021 to czas pełen wyzwań.

Od 6 września 2021 roku każdy obywatel może wystąpić do podmiotu publicznego z wnioskiem o zapewnienie dostępności. Może również złożyć skargę na brak dostępności. Warto aby te skargi trafiały pośrednio lub bezpośrednio do Was. Tak będzie najlepiej, zwłaszcza w początkowym okresie wdrażania procedury.

Od 6 września obowiązek zapewnienia dostępności jest nałożony również na podmioty realizujące usługi lub dostawy na rzecz jednostek publicznych na podstawie umów (również od września 2021 r.). Oznacza to, że firmy wyłonione w ramach zamówień publicznych, a także organizacje wybrane w konkursach do realizacji zadań publicznych muszą zapewniać dostępność – w zakresie realizacji tych zadań. Zakres tej dostępności powinna określać umowa, na podstawie której je realizują. Obowiązek opisu zakresu dostępności spoczywa na Zamawiającym, czyli na pracownikach instytucji. W tym zakresie powinien ich wspierać koordynator dostępności.

Pamiętaj, dostępność to wciąż nowy temat.

Wszyscy uczymy się dostępności, zdarza się, że na własnych błędach.

Odważnie i rozsądnie próbuj nowych rozwiązań, spisuj doświadczenia i jeśli jest możliwe, zmieniaj swoje muzeum na bardziej dostępne.

Pamiętaj, żeby być koordynatorem dostępnym. Dla gości i zespołu muzeum.

Koordynator jest odpowiedzialny przede wszystkim za dostępność danego podmiotu, dla którego został wyznaczony. Może jednak, jeśli taka jest decyzja podmiotu/organu wyznaczającego koordynatora, pełnić tę funkcję również w podległych mu jednostkach. Takie decyzje mogą ułatwić wymianę doświadczeń, kontaktów. Mogą też pozytywnie wpłynąć na jakość planów poprawy dostępności oraz racjonalność usprawnień. To rozwiązywanie ma same zalety.

Z czego korzystać?

Bardzo się przyda, choć nie rozwieje wszystkich wątpliwości, NIEZBĘDNIK KOORDYNATORA. To lektura obowiązkowa.

Opublikowany na portalu rządowym, w zakładce dotyczącej programu Dostępność Plus <https://www.gov.pl/web/sluzbacywilna/program-dostepnosc-plus>

Dowiecie się z niego:

Kto podlega ustawie o dostępności?

Czego Ustawa wymaga od podmiotu publicznego?

Kim jest koordynator dostępności i jakie są jego zadania?

Gdzie szukać pomocy, informacji i porad ekspertów?

Zawiera również zbiór przepisów prawa i opracowań z obszaru dostępności

Cenną wskazówką jest szczegółowo opisany przykład, jak opracować plan działania na rzecz poprawy zapewniania dostępności. Część instytucji zapewne opracowała już taki plan. Analizując te, które zostały opublikowane na stronach urzędów, można mieć wrażenie, że charakteryzuje je dość duży poziom ogólności. Wyróżnić tu należy plan działania na rzecz poprawy dostępności, który przygotowało dla swojego resortu Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.

<https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/plan-dzialania-na-rzecz-poprawy-zapewniania-dostepnosci-osobom-ze-szczegolnymi-potrzebami>